

CEZA MUHALEMESİ HUKUKUNDA ESAS MAHKEMESİNİN VERDİĞİ HÜKÜM

*Yrd. Doç. Dr. Özlem YENERER ÇAKMUT**

I. GİRİŞ

Dava konusu uyuşmazlıkların belli süreç sonunda bir yargı ile çözülmesi yani “kesilip atılması” amacıyla özel makamlar belirlenmiştir. Bu makamlar önlerine gelen uyuşmazlığı bir yargı ile sonlandırır. Bu yargı taraflar bakımından da uyuşmazlığı kesip atan karardır. Bu anlamda yargı “karar niteliğinde hüküm” diğeri bir ifadeyle “karar” olarak isimlendirilir¹.

Mahkeme iddianamede belirtilen olay ve sanığa ilişkin olarak karar verecektir (CMK m.225/1). Karar verilmeden önce duruşmaya getirilmiş ve mahkemede tartışılmış delillere dayanılacak, son söz sanığa verilecek ve bu deliller vicdani kanaatle serbestçe takdir edilecektir (CMK m.217/1). Öte yandan unutulmamalıdır ki, yüklenen suç, hukuka uygun bir şekilde elde edilmiş her türlü delille ispat edilebilir (CMK m.217/2).

Mahkeme yargılamanın duruşma evresini tamamladıktan sonra hükmünü verecek²; dolayısıyla yargı makamı önündeki uyuşmazlığı çözerek sanık hakkında *suçlu veya suçsuz* biçiminde bir sonuca ulaşacaktır³. Mahkemenin ulaşacağı bu sonuç, Anayasa ve Ceza Muhakemesi Yasası’na göre gerekçelendirilmek zorundadır.

765 Sayılı Türk Ceza Yasası’nın 29. maddesinin sekizinci fıkrasının son cümlesinde yer alan “cezanın asgari hadden tayini halinde dahi takdirin se-

* Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ceza ve Ceza Usul Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesi.

1 N.Kunter/F.Yenisey/A.Nuhoğlu, Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, İstanbul 2006, k.no.3.9.

2 “Mahkeme, artık son kararı verebileceğine, olayı aydınlatmak için yapılacak başka bir iş kalmadığına kanaat getirince, duruşmanın bittiğini açıkladıktan sonra hüküm kurmalıdır”, Y2CD, 03.05.2007–2734/6246, YKD, XXXIII, 7 (Temmuz 2007), 1378.

3 E.Yurtcan, Ceza Yargılaması Hukuku, İstanbul 2007, 444.

bepleri kararda mutlaka gösterilir”⁴ şeklindeki bir ibareye 5237 sayılı yeni Türk Ceza Yasası’nda yer verilmemiştir⁵. Ancak bu durum mahkemelerin verecekleri kararları gerekçelendirme yükümlülüğünün artık bulunmadığı anlamına gelmemektedir. Çünkü aşağıda ayrıntılarıyla göreceğimiz gibi 1982 Anayasası m.141’le getirilen bu zorunluluk 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Yasası m.34 ile de tekrarlanmıştır⁶.

II. CEZA MUHAKEMESİ HUKUKUNDA HÜKÜM

1. Hüküm Kavramı ve Özellikleri

Hüküm, sözcük anlamı itibarıyla *yargı* demektir⁷. Mahkeme, uyuşmazlığı çözüme bağlamak için yürüttüğü yargılama sonunda bir karar verir. Bu karar duruşmanın sona erdiğinin açıklanmasının ardından verilen ve uyuşmazlığı çözümlenerek yargılamayı sonlandıran nihai karardır ve Ceza Muhakemesi Yasası’nda “hüküm” olarak adlandırılmıştır⁸. Son karar yani hüküm yargılama makamı tarafından yerine getirilen bir faaliyettir⁹. Yargılama makamının bu faaliyeti ile hükümden önce var olan şüphe yenilir-ortadan kaldırılır. Şüphe yenildiğinde yerini verilen hükmün doğru olduğu, gerçeği oluşturduğu biçiminde beliren inanişe bırakacaktır. Doğru hüküm ancak peşin hüküm sahibi olunmadan, taraf tutulmadan, acele edilmeden, ihtirastan uzak olunarak, inatçılık edilmeden, şaşkınlık gösterilmeden, yorgun, hasta ve düşünceli

4 01.03.1926 Gün ve 765 sayılı Yasa (RG 13.03.1926, No.320).

5 26.09.2004 Gün ve 5237 sayılı Yasa (RG 12.10.2004, No.25611).

6 04.12.2004 Gün ve 5271 sayılı Yasa (RG 17.12.2004, No.25673).

7 Türk Dil Kurumu, Türkçe Sözlük, I, (A-K), Ankara 1983, 542.

8 N.Centel/H.Zafer, Ceza Muhakemesi Hukuku, İstanbul 2006, 640; N.Toroslu/M.Feyzioğlu, Ceza Muhakemesi Hukuku, Ankara 2006, 297; B.Öztürk/M.R.Erdem, Öztürk Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, Ankara 2007, 735; V.Ö.Özbek, Ceza Muhakemesi Hukuku, Ankara 2006, 678; B.Kantar, Ceza Muhakemeleri Usulü, 1.Kitap, Ankara 1957, 296; Ö.Tosun, Türk Suç Muhakemesi Hukuku Dersleri, II, İstanbul 1976, 164-165. Yurtcan, CMK’da hüküm olarak adlandırılan bu kararlara “sonkarar” denilmesinin doğru olacağını, böylece mahkemenin işten el çektiğinin, bir “karar” verdiğinin ve bunun da “son” olduğunun daha net olarak ifade edileceğini belirtmektedir. Bak.E.Yurtcan, Ceza Yargılaması Hukuku, İstanbul 2007, 445.

9 Toroslu/Feyzioğlu, Ceza Muhakemesi Hukuku, 297.

olunmadan, karakterli olunarak ve kendine hakim olmayı bilerek kurulabilecektir¹⁰.

Hükümün konusu savcı tarafından hazırlanan iddianamede belirtilen fiil ve bu fiilin faili/failleridir¹¹. Ceza muhakemesi hukukunun temellerinden olan “davasız yargılama olmaz” ilkesi nedeniyle hüküm, hakkında dava açılmış bulunan fail ile onun tarafından işlendiği iddia olunan fiile ilişkin olmak zorundadır¹². Hükümün konusuna ilişkin düzenleme CMK m.225’de yer almıştır. Bu madde, “hükümün konusu ve suçu değerlendirmede mahkemenin yetkisi” başlığı altında, “(1)Hüküm, ancak iddianamede unsurları gösterilen suçla ilişkin fiil ve faili hakkında verilir./ (2)Mahkeme, fiilin nitelendirilmesinde iddia ve savunmalarla bağlı değildir” şeklinde düzenlenmiştir.

Hüküm, CMK m.225/2’de belirtildiği üzere mahkeme tarafından tarafların ileri sürdüğü iddia ve savunmalarla bağlı olmaksızın verilecektir. Mahkeme hükmünü ancak hukuka uygun olarak elde edildikten sonra duruşmada ortaya konulan ve tartışılan delillere dayandırabilir¹³. Nitekim bu esas Ceza Muhakemesi Yasası m.217’de açıkça belirtilmiştir. Bu maddeye göre, “(1)Hâkim, kararını ancak duruşmaya getirilmiş ve huzurunda tartışılmış delillere dayandırabilir. Bu deliller hâkimin vicdanî kanaatiyle serbestçe takdir edilir./ (2)Yüklenen suç, hukuka uygun bir şekilde elde edilmiş her türlü delille ispat edilebilir”. Hakim delilleri vicdani kanaatine göre serbestçe takdir edecektir¹⁴. Unutulmamalıdır ki, 1982 Anayasası m.38/6’da yasaya aykırı olarak elde edilmiş bulguların delil olarak kabul edilemeyeceği açıkça belirtilirken; Ceza Muhakemesi Yasası m.217/2’de de değerlendirmeye alınacak delillerin hukuka uygun bir şekilde elde edilmesi gereği vurgulanmıştır. Öte yandan Çağdaş ceza muhakemesinin amacı hukuk kurallarına uygun olarak yapılan araştırmalar sonunda maddi gerçeğin ortaya çıkartılmasıdır. Ancak maddi gerçeğin araştırılması her ne pahasına olursa olsun gerçekleştiril-

10 Kunter/Yenisey/Nuhoğlu, Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, k.no.3.1.

11 Yurtcan, Ceza Yargılaması Hukuku, 445; Centel/Zafer, Ceza Muhakemesi Hukuku, 640; Kantar, Ceza Muhakemeleri Usulü, 300.

12 Öztürk/Erdem, Öztürk Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, 186-187.

13 Kantar, Ceza Muhakemeleri Usulü, 303.

14 M.T.Taner, Ceza Muhakemeleri Usulü, İstanbul 1955, 312.

rilmeyecektir. Diğer bir bakış açısıyla devletin gerçeği araştırma ve bulma konusunda sahip olduğu yetki hukuk devleti ilkeleri ışığında sınırsız değildir. Delillerin nasıl ve hangi usule göre elde edileceği yasal düzenlemelerle tespit edilmiştir. Bu yasal ilkelere aykırı yollarla elde edilen deliller hukuka aykırı delil niteliğini kazanacaktır¹⁵. Hukuka aykırı olarak elde edilen delillerin de hükme esas alınması söz konusu olmayacaktır¹⁶. Öte yandan hükmün hukuka aykırı yöntemlerle elde edilen delile dayanması hukuka kesin aykırılık nedenlerinden biri olarak kabul edilmiştir (CMK m.289/1-i).

Ceza Muhakemesi Yasası'na göre yargılama makamları tek hakimli olabileceği gibi kurul halinde de çalışabilirler. Kurul halinde çalışan mahkemelerin nasıl karar verecekleri Ceza Muhakemesi Yasası'nın 224.maddesinde gösterilmiştir. "Karar ve hükümlerde gerekli oy sayısı" başlığı ile düzenlenen CMK m.224/1'e göre, mahkeme tarafından karar ve hükümlerin verilebilmesi için oybirliği veya oyçokluğu gereklidir. Öte yandan karşı oyların da tutanakta gerekçesi ile birlikte yer alması gerektiği aynı maddenin ikinci fıkrasında düzenlenmiştir (CMK m.224/2).

Mahkemelerin hüküm vermeden önce ne şekilde müzakerede bulunacakları ve müzakere sırasında nasıl bir yöntem izleyecekleri de Ceza Muhakemesi Yasası'nda yer almıştır. CMK m.227'de "müzakereye katılacak hakimler" başlığı altında, müzakerede ancak karara ve hükme katılacak hakimlerin bulunacağı açıklanmıştır. Öte yandan aynı maddenin ikinci fıkrasında mahkeme başkanının, mahkemesinde staj yapmakta olan hakim ve avukat adaylarının da müzakere sırasında hazır bulunmalarına izin verebileceği açıklanmıştır. Müzakereye ve oy vermeye, mazereti nedeniyle katılamayan hakimin yerine duruşmada hazır bulunan yedek üyenin katılması mümkündür (CMK m.188/3). Hakimler müzakereyi ve oy vermeyi gizli görüşmede gerçekleştire-

15 F.Yenisey, "İspat Hukuku ve "Fair Trial" İlkesi", in:Schroeder/Yenisey, Dürüst Yargılama Hakkı (Fair Trial), İstanbul 1997, 76-77.

16 Hukuka aykırı deliller konusunda ayrıntılı bilgi için bak. Öztürk/Erdem, Öztürk Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, 476 vd.; Centel/Zafer, Ceza Muhakemesi Hukuku, 626 vd.; B.Öztürk, Yeni Yargıtay Kararları Işığında Delil Yasakları (Hukuka Aykırı Olarak Elde Edilen Deliller, Yasak Kanıtlar), AÜ. SBF. İnsan Hakları Merkezi Yayınları, Ankara 1995, 4 vd.; E.Şen, Türk Ceza Yargılaması Hukuku'nda Hukuka Aykırı Deliller Sorunu, İstanbul 1998, 5 vd.; Yargıtay ve Askeri Yargıtay Kararları İle İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi ve Amerikan Yüksek Mahkemesi Kararları Işığında Hukuka Aykırı Deliller Semineri ve Sempozyumu, (3-10-17-24 Şubat 1995), Sempozyum Notları, İstanbul 1995, 156 vd.

rirler¹⁷. Yapılacak bu müzakere mahkeme başkanı tarafından yönetilecektir (CMK m.228). Mahkeme karar ve hükümlerini oybirliği veya oyçokluğu ile verir (CMK m.224/1). “Oyların toplanması” başlığı altında CMK m.229’da, mahkeme başkanının, kıdemsiz üyeden başlayarak oyları ayrı ayrı toplayacağı ve en sonra kendi oyunu vereceği düzenlenmiştir (CMK m.229/1). Mahkeme başkan ve üyelerinden hiçbiri herhangi bir konu veya sorun üzerinde azınlıkta kaldığını ileri sürerek oylamaya katılmaktan çekinemez (CMK m.229/2). Oylar dağılırsa sanığın en çok aleyhine olan oy, çoğunluk meydana gelinceye kadar kendisine daha yakın olan oya eklenecektir (CMK m.229/3).

2. Hükümün Unsurları

a. Sorun

Hükümün sorun bölümünde mahkemenin önüne gelen gerçekleşmiş sayılan veya sayılmayan olaylar ve olaylardan kaynaklanan hukuki sorun/sorunlar ortaya konulacaktır¹⁸. Geçmişte yaşanmış bir olayın tekrar yaşatılması, düşüncemizde yeniden canlandırılması (maddi sorun) ve ayrıca olayın uyduğu hukuki tipin belirlenmesi (hukuki sorun) hükümün sorun bölümünde tespit edilecektir¹⁹. Hükümün konusu iddianamede gösterilen fiilden ibaret bulunacağından (CMK m.225) hakimin hükmünde iddianamede tespit edilmiş olanların dışına çıkıp çıkmadığının denetlenmesi de hükümün sorun bölümünün incelenmesi ile mümkün olacaktır²⁰.

b. Gerekçe

Gerekçe, hükümün sonuç bölümünün mantıksal dayanağıdır. Hüküm, gerekçesi ölçüsünde inandırıcı olur²¹. Muhakeme süresince mahkeme yaptığı

17 Toroslu/Feyzioğlu, Ceza Muhakemesi Hukuku, 302; Kunter/Yenisey/Nuhoğlu, Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, k.no.76.6.

18 Özbek, Ceza Muhakemesi Hukuku, 678; Centel/Zafer, Ceza Muhakemesi Hukuku, 647.

19 Kunter/Yenisey/Nuhoğlu, Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, k.no.3.11.

20 Centel/Zafer, Ceza Muhakemesi Hukuku, 647.

21 Kunter/Yenisey/Nuhoğlu, Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, k.no.3.12.

tüm araştırma ve hukuki değerlendirmeleri gerekçede açıkça belirtir²². Sonucun *nedenini* ve *niçinini* gerekçe oluşturur²³. Mahkeme, bir olayı gerçekleştirmiş olarak kabul ediyorsa, bu sonuca hangi nedenlerle, niçin vardığını, böyle bir kanaate ulaşmasında hangi delillerin rol oynadığını, duruşmada ileri sürülen başka delillerin kanaatinde neden etkili olmadığını, iddia ve savunmada ileri sürülen noktalar hakkındaki düşüncelerinin ne olduğunu hükmün gerekçe bölümünde göstermelidir²⁴. Bu konuya verilen önem mahkemelerin tüm kararlarının gerekçeli olmasının anayasal (Ay m.141/3) ve yasal (CMK m.34) bir zorunluluk olarak ortaya konulmasını sonuçlamıştır. Gerekçe yasal ve yeterli olmalıdır. Gerekçe hükmün sonucunun denetlenebilmesini sağladığı gibi keyfiligi de önler. Ayrıca sonuca ulaşanı daha özenli olmaya yöneltir ve mahkemenin ulaştığı sonucun da taraflar ve kamuoyunda çabuk kabul görmesini sağlar. Yasalarımızda bir suçun karşılığı olarak aşağı ve yukarı sınırları olan bir ceza belirlenmiş ise bu iki sınır arasında temel cezanın tespitinde veya belirli oranlardaki cezanın artırılmasını ya da indirilmesini öngören herhangi bir maddenin uygulanması faaliyetinde de gerekçe gösterilmesi zorunludur²⁵.

c. Sonuç

Olay mahkemesinin hukuki sorunla ilgili olarak ulaştığı çözüm hükmün sonuç bölümünde ortaya konulur²⁶. Ceza Muhakemesi Yasası'nda belirlenmiş hüküm çeşitleri (CMK m.223), hükmün sonuç bölümüdür²⁷. Sonuç ve gerekçe arasında mantıksal bir bağ bulunması gereklidir. Bu durum hükmün de mantık kurallarına uygun olmasını sağlayacak böylece keyfilikten uzaklaşmış olacaktır²⁸.

22 Özbek, Ceza Muhakemesi Hukuku, 678.

23 Kunter/Yenisey/Nuhoğlu, Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, k.no.3.12.

24 Taner, Ceza Muhakemeleri Usulü, 315.

25 Centel/Zafer/Çakmut, Türk Ceza Hukukuna Giriş, 573–574; Centel/Zafer, Ceza Muhakemesi Hukuku, 645–646.

26 Özbek, Ceza Muhakemesi Hukuku, 678.

27 Centel/Zafer, Ceza Muhakemesi Hukuku, 647.

28 Kunter/Yenisey/Nuhoğlu, Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, k.no.3.13.

3. Hüküm Çeşitleri

CMK m.223 “duruşmanın sona ermesi ve hüküm” başlığını taşımaktadır. Bu hükme göre beraat, ceza verilmesine yer olmadığı, mahkûmiyet, güvenlik tedbirine hükmedilmesi, davanın reddi ve düşmesi kararları hüküm çeşididir ve mahkeme tarafından yargılama sonunda verilen son karar bu hüküm çeşitlerinden biri olmak zorundadır. Ayrıca adli yargı dışındaki bir yargı merciine yönelik görevsizlik kararı da yasa yolu bakımından hüküm sayılmaktadır (CMK m.223/10) ve kararın verilme nedeni de hükmün gerekçesinde gösterilir (CMK m.230/4).

Mahkeme verdiği hükümle birlikte uyuşmazlıktan elini çekmektedir²⁹. Mahkeme tarafından verilecek hüküm çeşitleri ve özelliklerini şu şekilde açıklayabiliriz:

a. Beraat

Beraat kararı; 1) yüklenen fiilin; yasada suç olarak tanımlanmamış olması, 2) yüklenen suçun sanık tarafından işlenmediğinin sabit olması, 3) yüklenen suç açısından failin kast veya taksirinin bulunmaması, 4) yüklenen suçun sanık tarafından işlenmesine rağmen, olayda bir hukuka uygunluk nedeninin bulunması (TCK m.24–26), 5) yüklenen suçun sanık tarafından işlendiğinin sabit olmaması, hallerinde verilecektir (CMK m.223/2). Mahkeme tarafından verilen beraat hükmünün gerekçesinde sayılan bu nedenlerden hangisine dayanıldığı açıkça gerekçede gösterilmek zorundadır (CMK m.230/2). Öte yandan derhal beraat kararı verilebilecek durumlarda durma, düşme veya ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilemeyecektir (CMK m.223/9).

Gerçekleştirilen yargılama sonunda sanığın kendisine isnad olunan suçunu işlemediği kesin olarak ortaya konulmuş ise hakkında beraat kararı verilecektir. Yine yargılama sonunda isnad olunan fiilin işlendiği ancak yargılanan sanık tarafından işlenmediği anlaşılmış ise bu durumda da verilecek hüküm beraat olacaktır³⁰.

Yasada tanımlanmış bir suç işlendikten ve bu suçla ilişkin olarak kamu davası açıldıktan sonra yeni yasa yürürlüğe girmiş ve söz konusu fiili suç

29 Centel/Zafer, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 640.

30 Yurtcan, *Ceza Yargılaması Hukuku*, 453.

olmaktan çıkartmışsa (TCK m.2, 7) fail hakkında yine beraat kararı verilecektir³¹.

Fiilin işlendiği belirlenmiş olmakla birlikte hakkında kamu davası açılmış bulunan sanık tarafından gerçekleştirildiğinin yargılama sırasında ortaya konulan delillerle ispatlanamadığı durumlarda da “şüpheden sanık yararlanır”³² ilkesi gereğince sanık hakkında beraat kararı verilecektir. Bu şekilde verilen beraat kararının gerekçesinde ise “delil yetersizliği”nin gösterilmesi, gerçekte sanığın fiili işlediği, ancak mahkemenin yeterli delile ulaşamadığı için sanık hakkında beraat kararı vermek zorunda kaldığını ifade etmesi nedeniyle, doğru değildir³³.

b. Ceza verilmesine yer olmadığı

Ceza verilmesine yer olmadığı kararı 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Yasası'nın getirdiği yeni bir düzenlemedir. 1412 Sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Yasası'nda³⁴ hüküm çeşitleri arasında yer almamış olsa da ilk derece mahkemeleri ve Yargıtay, beraat kararlarının gerekçesi olarak ceza verilmesine yer olmadığını belirtmekteydiler³⁵.

Ceza verilmesine yer olmadığı kararı; 1) yüklenen suçla bağlantılı olarak sanık bakımından yaş küçüklüğü (TCK m.31), akıl hastalığı (TCK m.32) veya sağır ve dilsizlik hali (TCK m.33) ya da geçici nedenlerin (TCK m.34) bulunması, 2) sanığın yüklenen suçta hukuka aykırı fakat bağlayıcı emrin yerine getirilmesi suretiyle veya zorunluluk hali ya da cebir veya tehdit etkisiyle işlemesi, 3) sanık tarafından meşru savunmada sınırın heyecan, korku ve telaş nedeniyle aşılmış olması (TCK m.27), 4) sanığın kusurluluğu ortadan kaldıran hataya düşmesi, hallerinde kusurun bulunmaması dolayısıyla verilecektir (CMK m.223/3). Ayrıca; işlenen fiilin suç olma özelliğini devam ettirmesine rağmen; 5) etkin pişmanlık (TCK m.93, 192 vb.), 6) kişisel cezasızlık sebebinin varlığı (TCK m.167/1, 273), 7) karşılıklı hakaret (TCK m.129), 8) işlenen fiilin haksızlık içeriğinin azlığı (TCK m.145 vb.) dolay-

31 Centel/Zafer, Ceza Muhakemesi Hukuku, 641.

32 Öztürk/Erdem, Öztürk Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, 179.

33 Aynı yönde bak. Centel/Zafer, Ceza Muhakemesi Hukuku, 640.

34 04.04.1929 Gün ve 1412 sayılı Yasa (RG 20.04.1929, No.1172).

35 Özbek, Ceza Muhakemesi Hukuku, 682.

sıyla, faile ceza verilmemesi hallerinde de ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilecektir (CMK m.223/4).

Derhal beraat kararı verilebilecek durumlarda ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilemeyecektir (CMK m.223/9).

c. Mahkûmiyet

Mahkûmiyet kararı; yüklenen suçun işlendiğinin sabit olması halinde verilecektir (CMK m.223/5). *Yüklenen suçun işlendiğinin sabit olması* kavramı ile anlatılmak istenen yargılamayı gerçekleştiren mahkemenin, suç işlediği iddiası ile hakkında kamu davası açılan sanığın, suçu işlediği konusunda yüzde yüz kanaat sahibi olmasıdır. Suçun işlendiğine ilişkin küçük bir şüphenin varlığı dahi mahkûmiyet hükmünün verilmesine engel olacaktır³⁶. Dolayısıyla sanık hakkında mahkûmiyet kararı verilebilmesi için duruşmada tartışılan delillerin, suçluluğu kesin olarak ispat edici güçte olduğuna mahkemenin kanaat getirmiş olması gerekmektedir³⁷.

d. Güvenlik tedbirine hükmetme

Güvenlik tedbirine, yüklenen suçun işlendiğinin sabit olması halinde, belli bir cezaya mahkûmiyet yerine veya mahkûmiyetin yanı sıra hükmolunacaktır (CMK m.223/6). Türk Ceza Yasası'nın 53–60. maddeleri arasında güvenlik tedbirleri yer almış bulunmaktadır³⁸. Bu tedbirlere karar vermek için öncelikle sanığın kendisine yüklenen suçu işlediğinin sabit olması gerekmektedir³⁹.

36 Özbek, Ceza Muhakemesi Hukuku, 685.

37 Kantar, Ceza Muhakemeleri Usulü, 304.

38 Türk Ceza Yasası'nda yer alan güvenlik tedbirleri: Belli hakları kullanmaktan yoksun bırakılma (TCK m.53), eşya müsadere (TCK m.54), kazanç müsadere (TCK m.55), çocuklara özgü güvenlik tedbirleri (TCK m.56), akıl hastalarına özgü güvenlik tedbirleri (TCK m.57), suçta tekerrür ve özel tehlikeli suçlular (TCK m.58), sınır dışı edilme (TCK m.59), tüzel kişiler hakkında güvenlik tedbirleri (TCK m.60).

39 Güvenlik tedbirleri konusunda ayrıntılı bilgi için bak.Centel/Zafer/Çakmut, Türk Ceza Hukukuna Giriş, 721 vd.

e. Davanın reddi

Davanın reddi kararı; aynı fiil nedeniyle, aynı sanık için önceden verilmiş bir hüküm veya açılmış bir dava varsa verilecektir (CMK m.223/7). Hükümün verilme nedeni gerekçede belirtilmek zorundadır (CMK m.230/4).

Mahkeme davanın reddi kararında suçun varlığı, yokluğu veya cezanın verilip verilemeyeceği hususlarında bir saptama yapmamakta; uyuşmazlığı esastan çözmeden yargılama yöntemine dayalı nedenlerden dolayı yargılamayı sonlandırmaktadır. Bu durum davanın reddi kararının gerçek anlamda bir hüküm olup olmadığını tartışmalı hale getirmektedir. Yurtcan'a göre davanın reddi kararı yargılamanın sonunda verilmediğinden gerçek anlamda son karar değildir. Davayı red nedeni ne zaman ortaya çıkarsa – yargılamanın başında veya sonunda- mahkeme bu yönde karar vermek zorundadır. Bu nedenle davanın reddi kararı görünüşte yargılamayı sonlandırır⁴⁰.

f. Davanın düşmesi

Davanın düşmesi kararı; Türk Ceza Yasası'nda öngörülen düşme sebeplerinin varlığı ya da soruşturma veya kovuşturma şartının gerçekleşmeyeceğinin anlaşılması hallerinde verilecektir (CMK m.223/8).

Türk Ceza Yasası'nda davayı düşüren nedenler olarak düzenlenmiş bulunan sanığın veya hükümlünün ölümü (TCK m.64), af (TCK m.65), dava zamanaşımı (TCK m.66), şikâyet (TCK m.73), önödeme (TCK m.75) gibi hallerin varlığı durumunda davanın düşmesi kararı verilecektir. Derhal beraat kararı verilebilecek durumlarda düşme kararı verilemeyecektir (CMK m.223/9).

Mahkeme tıpkı davanın reddi kararında olduğu gibi davanın düşmesi kararında da suçun varlığı, yokluğu veya cezanın verilip verilemeyeceği hususlarında bir saptama yapmamakta; uyuşmazlığı esastan çözmeden yargılama yöntemine dayalı nedenlerden dolayı yargılamayı sonlandırmaktadır. Bu durum davanın düşmesi kararının gerçek anlamda bir hüküm olup olmadığını tartışmalı hale getirmektedir. Yurtcan'a göre davanın reddi kararında olduğu gibi davanın düşmesi kararı da yargılamanın sonunda verilmediğinden gerçek anlamda son karar değildir. Davanın düşme nedeni ne zaman ortaya

40 Yurtcan, Ceza Yargılaması Hukuku, 455.

çıkarsa –yargılamanın başında veya sonunda- mahkeme bu yönde karar vermek zorundadır. Bu nedenle davanın düşmesi kararı görünüşte yargılamayı sonlandırır⁴¹.

g. Görevsizlik kararı

Asıl ceza davasının konusunu oluşturan fiilin hukuki niteliğini ortaya koyan suç çeşidinin ve bununla bağlantılı olarak cezanın ağırlık derecesine göre yargılama yetkisinin ilk derece mahkemeleri arasında dağıtılması sonucunda her bir mahkemeye düşen yargılama yetkisine ilişkin bölüm “madde yönünden yetki” olarak ifade edilmektedir⁴². Madde yönünden yetki Ceza Muhakemesi Yasası’nda “görev” olarak tanımlanmıştır⁴³. Mahkemelerin madde yönünden yetkisi yasa ile belirlenmektedir (CMK m.3). Hakim ancak bulunduğu mahkemenin madde yönünden yetkisine giren davalara bakabilir. Bu kapsam dışındaki davalara bakması ise söz konusu olmayacaktır. Mahkemelerin madde yönünden yetkisi olmadığına ilişkin durumu tespit eden ifade doktrinde “madde yönünden yetkisizlik” olarak isimlendirilmektedir. Ceza Muhakemesi Yasası’nda madde yönünden yetki kavramını belirlemek için “görev” ibaresi kullanıldığından madde yönünden yetkisizliğe de “görevsizlik” denilmektedir⁴⁴.

CMK m.223/10’a göre adli yargı dışındaki bir yargı merciine yönelik verilecek görevsizlik kararı yasa yolu bakımından hüküm sayılmaktadır⁴⁵.

h. Durma kararı

1412 Sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Yasası’nda hüküm olarak kabul edilen (CMUK m.253/2) durma kararı 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Yasa-

41 Yurtcan, Ceza Yargılaması Hukuku, 455.

42 Kunter/Yenisey/Nuhoğlu, Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, k.no.22.1.

43 Kavramın tespitine ilişkin tartışmalar için bak. Kunter/Yenisey/Nuhoğlu, Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, k.no.22.1; Centel/Zafer, Ceza Muhakemesi Hukuku, 446–447.

44 Kunter/Yenisey/Nuhoğlu, Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, k.no.22.6.

45 CMK m.223/10’un Anayasa m.158’e aykırı olduğu konusunda bak.Yurtcan, Ceza Yargılaması Hukuku, 459.

sı'nda hüküm çeşitleri arasında sayılmamıştır. Bununla beraber CMK m.223/8'de hangi hallerde durma kararının verilebileceği düzenlenmiştir. İlgili fıkra da belirtilen hallerden birinin varlığı durumunda mahkeme durma kararı verecektir. Verilen durma kararına karşı itiraz yoluna gidilebileceği de aynı fıkra da açıklanmıştır.

Soruşturma veya kovuşturmanın yapılması koşula bağlı tutulmuş olup da koşulun henüz gerçekleşmediği anlaşılırsa gerçekleşmesini beklemek üzere durma kararı verilecektir (CMK m.223/8). Dolayısıyla durma kararı hüküm değildir. Koşul gerçekleşene kadar yargılamaya ara verilir ancak koşulun gerçekleşmesiyle birlikte yargılama kaldığı yerden devam edecektir. Bu nedenle durma kararı son karar değildir⁴⁶. Derhal beraat kararı verilebilecek durumlarda durma kararı verilemeyecektir (CMK m.223/9).

4. Hüküm Fıkrasında Bulunması Gerekenler

Hüküm fıkrası, hükmün neticesini bildiren bölümdür⁴⁷. 5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Yasası m.232'ye göre, hükmün başına, "Türk Milleti adına" verildiği yazılır. Bu husus 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Yasası'nda düzenlenmemiş bir uygulamadır. Ayrıca eski Yasa'da bulunmayan ve 5271 sayılı Ceza Muhakeme Yasası'nda düzenlenen diğer bir durum da hükmün başında nelerin yazılacağıdır. CMK m.232/2'ye göre hükmün başında; a) hükmü veren mahkemenin adı, b) hükmü veren mahkeme başkanının ve üyelerinin veya hakimin, Cumhuriyet savcısının ve zabıt katibinin, katılanın, mağdurun, vekilinin, yasal temsilcisinin ve müdafinin adı ve soyadı ile sanığın açık kimliği, c) beraat kararı dışında, suçun işlendiği yer, tarih ve zaman dilimi, d) sanığın gözaltında veya tutuklu kaldığı tarih ve süre ile halen tutuklu olup olmadığı yazılacaktır.

Verilen karar ve hükümlerin, bunlara katılan hakimler tarafından imzalanacağı açıkça maddede düzenlenmiştir (CMK m.232/4). İmza el yazısı ile atılmalıdır. Öte yandan kurşun kalemle veya mühür, damga ve benzeri bir araçla atılan imza da yeterli olmayacaktır⁴⁸. Toplu mahkemelerde, zabıt katibine hükmün tekrar ayrı bir belgede yazdırılması mahkeme başkanına ait

46 Centel/Zafer, Ceza Muhakemesi Hukuku, 645.

47 Taner, Ceza Muhakemeleri Usulü, 319.

48 Taner, Ceza Muhakemeleri Usulü, 322.

bir iştir⁴⁹. Ayrıca hakimlerden biri hükmü imza edemeyecek duruma gelirse, bunun nedeni mahkeme başkanı veya hükümde bulunan hakimlerin en kıdemlisi tarafından hükmün altına yazılacaktır (CMK m.232/5).

Yasa gereği yine hüküm fıkrasında, CMK 223 üncü maddeye göre verilen kararın ne olduğunun, uygulanan yasa maddelerinin, verilen ceza miktarının, yasa yollarına başvurma ve tazminat isteme olanağının bulunup bulunmadığının, başvuru olanağı varsa süresi ve merciinin tereddüde yer vermeyecek şekilde açıkça gösterilmesi gerekir (CMK m.232/6).

Öte yandan hükmün özeti ve örnekleri mahkeme başkanı veya hâkim ile zabıt katibi tarafından imzalanıp mühürlenecektir (CMK m.232/7).

Mahkeme hükmünü gerekçeli olarak verecektir. Bu anayasal ve yasal zorunluluktur. Nitekim 1982 Anayasası m.141’de duruşmaların açık ve kararların gerekçeli olmasına ilişkin düzenlemeye yer verilmiş ve “*Mahkemelerde duruşmalar herkese açıktır. Duruşmaların bir kısmının veya tamamının kapalı yapılmasına ancak genel ahlâkın veya kamu güvenliğinin kesin olarak gerekli kaldığı hallerde karar verilebilir./ Küçüklerin yargılanması hakkında kanunla özel hükümler konulur./ Bütün mahkemelerin her türlü kararları gerekçeli olarak yazılır./ Davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılması, yargının görevidir*” denilmiştir. CMK m.34’de de benzer düzenleme getirilmiştir. Bu maddeler ışığında mahkemeler hükümlerini gerekçesiz veremez, ancak gerekçenin dosyaya girişi zaman bakımından farklı olabilir: 1) Mahkeme müzakere sonunda hüküm fıkrasıyla birlikte gerekçeyi meydana getirip dosyaya koyar veya 2) gerekçeyi hüküm fıkrasından sonra hazırlayıp dosyaya ekler. Ancak bu son halde hüküm fıkrasında gerekçe ana hatlarıyla bildirilip tutanağa yazılır (CMK m.231/1) ve tümüyle tutanağa geçirilmeyen gerekçe açıklanmasından itibaren en geç onbeş gün içinde dava dosyasına konulmak zorundadır (CMK m.232/3).

Gerekçenin, daha sonra dosyaya eklendiği hallerde, duruşmada yazılıp okunmuş olan hüküm fıkrasına yani kısa karara uygun olması gerekir. Herhangi bir çelişki halinde dikkate alınacak olan duruşmada okunmuş bulunan kısa karar, diğer bir ifadeyle hüküm fıkrasıdır. Böyle bir çelişki durumunda okunmuş olanın, sanığın leh veya aleyhinde olsun, esas alınması gerekmektedir.

49 Centel/Zafer, Ceza Muhakemesi Hukuku, 648.

tedir⁵⁰. Mahkeme, hatasını düzeltmek adına bile olsa, hüküm fıkrasından farklı bir gerekçe ortaya koyamaz⁵¹. Hüküm fıkrasına uygun bir gerekçe oluşturulmak gerekir. Ortaya çıkan uyumsuzluğun uygulamada olağan yasa yolu ile giderilmesine çalışılmaktadır⁵².

5. Hükümün Açıklanması

CMK m.231, “Hükümün açıklanması ve hükümün açıklanmasının geri bırakılması” başlığını taşımaktadır⁵³. Bu hükme göre hüküm duruşma sonunda Yasa tarafından belirlenen esaslara göre hazırlanmış duruşma tutanağına geçirilmiş hüküm fıkrasının okunması ve gerekçesinin ana çizgileriyle anlatılması suretiyle açıklanır (CMK m.231/1). Yüze karşı gerçekleştirilen bu bildirim “tefhim” olarak isimlendirilmektedir⁵⁴. Hüküm aleni duruşmada açıklanır. Duruşma gizli yapılmış olsa da hükümün aleni duruşmada açıklanması Yasa tarafından zorunlu kılınmıştır (CMK m.182/2).

Hüküm açıklanırken hazır bulunan sanığa ayrıca başvurabileceği yasa yolları, mercii ve süresi de bildirilecektir. Bu düzenleme yürürlükten kaldırılan Ceza Muhakemeleri Usulü Yasası’na göre ileri ve önemli bir gelişmedir. Çünkü önceki Yasa’da sadece yasa yollarının bildirilmesinden söz edilmesine karşın yeni Muhakeme Yasası bildirim sınırlarını genişleterek yasa yolunun yanında başvurulacak yer ve başvuru süresi hakkında da ilgilinin bilgilendirilmesini istemiş ve bu hususu düzenlemiştir⁵⁵. Böylece sahip olunan bir hakkın aktif olarak kullanılmasının önü açılmış olacaktır. Öte yandan

50 Kantar, Ceza Muhakemeleri Usulü, 311; Centel/Zafer, Ceza Muhakemesi Hukuku, 649.

51 “Hükümün esasını teşkil eden kısa kararda yazılı olmadığı halde, gerekçeli kararda hüriyeti bağlayıcı cezanın paraya çevrilmesi, hükümün bozulmasını gerektirir”, Y7CD, 28.2.1974–408/951, Yurtcan, Ceza Yargılaması Hukuku, 464. “Sonradan yazılan gerekçeli karar, hakimin son oturumda tutanağı yazdırıp tefhim ettiği kısa karara aykırı olmaz”, Y11HD, 25.01.2007–2006–10365/2007–578, YKD, XXXIII, 6 (Haziran 2007), 1155.

52 Centel/Zafer, Ceza Muhakemesi Hukuku, 649.

53 CMK m.231, 06.12.2006 tarih ve 5560 sayılı Yasa ile değiştirilmiştir. (RG 19.12.2006, No.26381).

54 Centel/Zafer, Ceza Muhakemesi Hukuku, 649; E.Cihan/F.Yenisey, Ceza Muhakemesi Hukuku, İstanbul 1997, 359.

55 Özbek, Ceza Muhakemesi Hukuku, 686.

beraat eden sanığa, tazminat isteyebileceği bir durum varsa bu da bildirilecektir (CMK m.231/2,3).

Hüküm fıkrasının herkes tarafından ayakta dinlenmesi gerekmektedir (CMK m.231/4). Ayrıca ilgilinin istemesi halinde kendisine de kararın bir örneği verilecektir (CMK m.35).

Hükümün açıklanacağı son duruşmada sanık veya müdafii bulunmadığı durumlarda kendilerine tevdi, gösterme veya ilân biçiminde yazılı bildirim yapılması gerekir⁵⁶. Tebligat Yasası m.11'e göre, müdafii bulunan işlerde tebligat ilgilinin müdafiiine yapılır. Eğer ilgilinin birden fazla müdafii var ise müdafilerden birine tebligat yapılması yeterlidir. Tebligat birden fazla müdafii yapılmış ise ilkinin yapılan tebliğ tarihi, asıl tebliğ tarihi sayılacaktır (Tebligat K. m.11).

Tebligat hem sanığa hem de müdafiiine yapılmış ise Yargıtay'a göre sanığa yapılan tebligat geçersizdir. Bu yaklaşım kanaatimizce sanık ve müdafiiini birbiri ile bütünleştiren, tek bir süje olarak kabul eden düşüncenin ürünüdür. Oysa bu yaklaşım müdafiiin ceza muhakemesi hukukunda bugün kabul edilen konumuna uygun düşmemektedir. Müdafii günümüzde muhakemesi hukukunda ayrı bir yer ve öneme sahip adalet organı olarak kabul edilmektedir⁵⁷.

Hüküm verildikten sonra mahkeme işten el çekecektir. Bu aşamadan sonra yasa yolu süresi işlemeye başlayacaktır. Bu süre hükümün açıklanmasından itibaren yedi gündür (CMK m.291/1). Hüküm temyiz yoluna başvurma hakkı olanların yokluğunda açıklanmışsa süre tebliğ tarihinden başlayacaktır (CMK m.291/2). Yasa yoluna başvurulduğunda Yargıtay tarafından, mahkemenin verdiği hüküm yasanın belirlediği kural ve esaslara uygunluk bakımından denetlenecektir. Unutulmamalıdır ki, yasa yoluna gidildiğinde ve bozma kararı üzerine ilk derece mahkemesi tarafından yeniden kurulan hükümde önceki karara ve gerekçesine gönderme yapma yöntemi kullanıla-

56 Centel/Zafer, Ceza Muhakemesi Hukuku, 649.

57 Aynı yönde görüş için bak. Centel/Zafer, Ceza Muhakemesi Hukuku, 650.

maz. Mahkeme tarafından bozma üzerine kurulan kararın yeniden yazılması gerekir⁵⁸.

6. Hükümün Açıklanmasının Geri Bırakılması

Hükümün açıklanmasının geri bırakılması, Ceza Muhakemesi Yasası m.231’de, 5560 sayılı Yasa ile yapılan değişiklikle getirilmiş bir kurumdur. İlk kez Çocuk Koruma Yasası (ÇKK m.23)⁵⁹ ile çocuklar bakımından düzenlenmiş bulunan bu kuruma ilişkin düzenleme, 5560 sayılı Değişiklik Yasası ile değiştirilmiş ve aynı Değişiklik Yasası ile benzer nitelikteki esaslar yetişkinler için de uygulanabilecek bir biçimde Ceza Muhakemesi Yasası m.231’e eklenmiştir⁶⁰.

Hükümün açıklanmasının geri bırakılması, kurulan hükümün sanık hakkında bir hukuki sonuç doğurmamasını ifade eder (CMK m.231/5). Diğer bir ifadeyle yargılaması yapılan sanık hakkındaki hükümün Yasa’nın öngördüğü koşulların varlığı halinde geri bırakılmasıdır⁶¹.

a. Koşulları

Hükümün açıklanmasının geri bırakılması kurumunun sanık hakkında uygulanabilmesi için; 1) Uzlaşmaya ilişkin Yasa hükümleri (CMK m.253 vd.) saklı kalmak şartıyla, sanığa yüklenen suçtan dolayı yapılan yargılama sonunda hükmolunan cezanın bir yıl veya daha az süreli hapis veya adli para cezası olması, 2) sanığın daha önce kasıtlı bir suçtan mahkûm olmamış bulunması, 3) mahkeme tarafından sanığın kişilik özellikleri ile duruşmadaki tutum ve davranışları göz önüne alınarak yeniden suç işlemeyeceği hususunda kanaate varılmış olması, 4) suçun işlenmesiyle mağdurun veya kamunun uğradığı zararın, aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tazmin suretiyle tamamen giderilmiş olması gerekmektedir (CMK m.231/5, 6). Öte yandan

58 “Bozulan bir hükümün bozma kapsamı dışında bırakılan bölümü için onama kararı verilmedikçe, hükümün tamamı bozulmuş sayılır. Bu durumda bozma ilamında dokunulmamış ve o hususa ilişkin itirazın reddine karar verilmiş olsa bile, direnilen ve uyulan kısımla birlikte ve gerekçeli olarak hükümün yeniden kurulması gerekir”, YCGK, 7.1.1977–2/569/12, Yurtcan, Ceza Yargılaması Hukuku, 464–465.

59 03.07.2005 Gün ve 5395 sayılı Yasa (RG 15.07.2005, No.25876).

60 Özbek, Ceza Muhakemesi Hukuku, 687.

61 T.Demirbaş, Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2007, 608.

sanık tarafından suçun işlenmesiyle mağdurun veya kamunun uğradığı zararın derhal aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tazmin suretiyle tamamen giderilmemiş olması halinde, sanık hakkında mağdura veya kamuya verdiği zararı denetim süresince aylık taksitler halinde ödemek suretiyle tamamen gidermesi koşuluyla da hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilebilir (CMK m.231/9).

b. Sonuçları

Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kurumunun uygulanması ve bunun sonuçları Ceza Muhakemesi Yasası'nda ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. Bu düzenlemeye göre, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilen hükümde, mahkûm olunan hapis cezası ertelenemez ve kısa süreli olması halinde seçenek yaptırımlara çevrilemez (CMK m.231/7).

Ayrıca hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararının verilmesi halinde sanık, beş yıl süreyle denetim süresine tabi tutulur. Bu süre içinde bir yıldan fazla olmamak üzere mahkemenin belirleyeceği süreyle sanık hakkında denetimli serbestlik tedbirine hükmolunur.

Hükmolunabilecek denetim tedbirlerini Yasa şu şekilde belirtmiştir: a) Sanığın bir meslek veya sanat sahibi olmaması halinde, meslek veya sanat sahibi olmasını sağlamak amacıyla bir eğitim programına devam etmesi, b) sanığın bir meslek veya sanat sahibi olması halinde, bir kamu kurumunda veya özel olarak aynı meslek veya sanatı icra eden bir başkasının gözetimi altında ücret karşılığında çalıştırılması, c) belli yerlere gitmekten yasaklanması, belli yerlere devam etmek hususunda yükümlü kılınması ya da takdir edilecek başka yükümlülüğü yerine getirmesidir. Denetim süresi içinde dava zamanaşımı duracaktır (CMK m.231/8).

Denetim süresi içinde kasten yeni bir suç işlenmediği ve denetimli serbestlik tedbirine ilişkin yükümlülöklere uygun davranıldığı takdirde, açıklanması geri bırakılan hüküm ortadan kaldırılıp davanın düşmesi kararı verilecektir (CMK m.231/10)⁶².

62 “3167 sayılı Kanun’un 16/c maddesindeki düzenlemeye göre tazmin işlemi veya çeki anlaşarak geri alma durumlarında ceza davasının düşürölmesine karar verilecektir. Hükmün açıklanmasının geri bırakılması halinde ise, tazmin ile ceza davası düşmeyeceği gibi sanık hakkında 5 yıl denetimli serbestlik tedbiri de uygulanacaktır. Bu durumda hükmün

Denetim süresi içinde kasten yeni bir suç işlenmesi veya denetimli serbestlik tedbirine ilişkin yükümlülüklerle aykırı davranılması halinde, mahkeme hükmü açıklayacaktır. Ancak mahkeme, kendisine yüklenen yükümlülükleri yerine getiremeyen sanığın durumunu değerlendirerek; cezanın yarısına kadar belirleyeceği bir kısmının infaz edilmemesine ya da koşullarının varlığı halinde hükümdeki hapis cezasının ertelenmesine veya seçenek yaptırımlara çevrilmesine karar vererek yeni bir mahkûmiyet hükmü kurabilecektir (CMK m.231/11).

Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararına itiraz edilebilir (CMK m.231/12).

Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı, bu çeşit kararlara özgü bir sisteme kaydedilir. Bu kayıtlar, ancak bir soruşturma veya kovuşturmayla bağlantılı olarak Cumhuriyet savcısı, hakim veya mahkeme tarafından istenmesi halinde, CMK m.231’de belirtilen amaçlar için kullanılabilir (CMK m.231/13).

Soruşturulması ve kovuşturulması şikayete bağlı suçlarla ilgili olarak hükmün açıklanması geri bırakılabilir (CMK m.231/14)⁶³.

III. HÜKMÜN GEREKÇELİ OLMASI

1. Gerekçe Kavramı ve Önemi

Gerekçe, sözlük anlamı itibarıyla, *mahkeme kararlarında, kararın dayandığı yasal ve hukuksal nedenlerin gösterilmesi demektir*⁶⁴. Hukuki açıdan gerekçe, hükmün, mahkemenin ulaştığı sonuca hangi hukuki ve fiili nedenlere dayanarak vardığını anlatan bölümüdür. Hüküm kapsamlı bir gerekçeye sahip olmalıdır ki, onu okuyan veya dinleyenler, mahkeme tarafından neden bu yolda bir hüküm kurulduğunu kavrayabilsin ve ayrıca hükmün

açıklanmasının geri bırakılması sanık aleyhinedir”, Y10CD, 02.07.2007–5010/8222, YKD, XXXIII, 9 (Eylül 2007), 1783.

63 “Soruşturma ve kovuşturması şikayete bağlı suçla ilgili olarak 5271 sayılı Yasa’nın 231.maddesine göre hükmün açıklanmasının geri bırakılıp bırakılmayacağı tartışılmalıdır”, Y2CD, 31.01.2007–2006–7620/2007–1092, YKD, XXXIII, 5 (Mayıs 2007), 990–991.

64 Türk Dil Kurumu, Türkçe Sözlük, I, (A-K), Ankara 1983, 440. Benzer biçimde bak. E.Yılmaz, Hukuk Sözlüğü, Ankara 1985, 252.

doğruluğunu ve yasaya uygunluğunu da denetlemek olanağına kavuşsunlar⁶⁵.

Askeri Yargıtay Daireler Kurulu 15.06.2006 tarihinde verdiği bir kararında *gerekçeyi*, “yargı mercilerinin yargısal faaliyetlerine konu eylem, işlem ve kararlarının, doğru, haklı, yasal, makul, vicdana uygun ve denetlenmesine imkân verecek şekilde temellendirilmesi” biçiminde tanımlamıştır⁶⁶.

Ceza Muhakemesi Yasası m.34’e göre, “(1) *Hâkim ve mahkemelerin her türlü kararı, karşı oy dahil, gerekçeli olarak yazılır. Gerekçenin yazımında 230 uncu madde göz önünde bulundurulur. Kararların örneklerinde karşı oylar da gösterilir./ (2) Kararlarda, başvurulabilecek yasa yolu, süresi, mercii ve şekilleri belirtilir* ”.

Benzer biçimde 353 sayılı Askeri Mahkemeler Kuruluşu ve Yargılama Usulü Hakkında Yasa’nın⁶⁷ 50.maddesi’nde “gerekçe zorunluluğu” başlığı altında “*Askeri mahkemelerce verilen her türlü kararlar gerekçeli olarak yazılır*” şeklinde düzenleme bulunmaktadır.

Öte yandan Ceza Muhakemesi Yasası m.224/2’de hükme ilişkin karşı oyların da tutanakta gerekçesi ile birlikte yer alması gerektiği düzenlenmiştir (CMK m.224/2).

Mahkemeler tarafından verilen hükümlerin inandırıcılıkları gerekçeleri ile ölçülür; inandırıcılık gerekçenin mantık kurallarına uygun olmasını gerektirir. Bu nedenle gerekçe “mantıki delil” olarak da isimlendirilmektedir⁶⁸. Hükümün keyfilikten uzaklaşması için gerekçenin doyurucu ve makûl olması şarttır⁶⁹.

65 Taner, Ceza Muhakemeleri Usulü, 319.

66 As. YDKK, 15.06.2006–143/137, As. YD, 20 (2007), 370.

67 25.10.1963 Tarih ve 353 sayılı Yasa (RG 26.10.1963, No.11541 mükerrer).

68 Kunter/Yenisey/Nuhoğlu, Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, k.no.3.12.

69 S.Dönmezer/ S.Erman, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku, Genel Kısım, III, İstanbul 1997, k.no.1756. “Alt sınırın üzerinde ceza tayin edilirken sadece “takkiren ve teşdiden” denilmiş, takdirin sebepleri kararda gösterilmemiş, TCY’nın ilgili maddesine aykırı davranılmıştır. Bu suretle yasal ve yeterli gerekçe gösterilmeden, alt sınırın üzerinde ceza tayini isabetsiz olduğundan, hükmün bozulmasına karar verilmelidir”, YCGK, 05.06.1995–6–139/183, O.Yaşar, İçtihatlı Türk Ceza Kanunu, Ankara 2001, 66.

Hükümün gerekçeli olması yükümlülüğü yabancı hukuk sistemlerinde de genel olarak kabul edilen bir esastır. Alman Ceza Usul Yasası'nda da hükümlerin gerekçeli olması zorunluluğu kabul edilmiş (m.34) ve gerekçenin içeriği, yani gerekçede bulunması gerekenler de ayrıca düzenlenmiştir (m.267/3)⁷⁰. 1993 yılında yayınlanan İsviçre Ceza Yasası Öntasarısı m.52'de "gerekçelendirme yükümlülüğü" başlığı altında "cezanın tayini bakımından önemli koşullar ve onların önemi hükümde belirtilmelidir" düzenlemesine yer verilmiştir. Bu maddenin gerekçesi ise "cezanın belirlenmesinde daha fazla hukuki güvenlik ve daha az keyfilik getiren yeni bir hüküm önerilmektedir. Söz konusu yenilik, hakime en azından cezanın ağırlaştırılmasını gerektiren esaslı sebepleri belirtmesi yükümlülüğü getirir. Bu şekilde, yasa yolu yargılamasında bunun etkili bir kontrolü sağlanmış olur" biçimindedir⁷¹.

2. Gerekçe Gösterme Bakımından Sistemler

Gerekçe göstermenin zorunlu olup olmaması bakımından farklı yaklaşımlar bulunmaktadır. *Gerekçe göstermenin asıl kural olduğu sistemlerde* temel kural gerekçe gösterme zorunluluğudur. Gerekçenin gösterilmemesi istisnayı oluşturur ve özel düzenlemelerle durum açıklığa kavuşturulur. Bu sistemlerde gerekçe göstermenin yararları ön plâna alınmıştır⁷².

Gerekçe göstermemenin asıl kural olduğu sistemlerde ise temel kural gerekçenin gösterilmemesidir. Gerekçe gösterme istisna oluşturur ve düzenlemeler ne zaman gerekçe gösterileceğini ortaya koyarlar. Gerekçe göstermenin mahzurlarının olduğu yönündeki düşüncenin ağır basması bu yönde bir sonuca ulaşmaya neden olmaktadır⁷³.

Türk Hukukunda 1973 yılına kadar gerekçe göstermemenin asıl olduğu sistem uygulanmaktaydı. 1412 Sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Yasası

70 L.Meyer-Großner, Strafprozessordnung mit GVG und Nebengesetzen, München 2006, §34, k.no.1–7, §267, k.no.1-2a.

71 Y.Ünver/A.Nuhoğlu (çevirenler), İsviçre Ceza Kanunu Öntasarısı, İstanbul 1997, 12, 80.

72 Kunter/Yenisey/Nuhoğlu, Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, k.no.3.12.

73 Kunter/Yenisey/Nuhoğlu, Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, k.no.3.12.

m.32'de, 1973 yılında yapılan değişiklikle hakimlik ve mahkeme kararlarının, karşı oylar da dahil, gerekçeli olması zorunluluğu getirilmiştir⁷⁴. Bu değişiklik 1961 Anayasası m.135/3'de mahkemelerin hükümlerinde gerekçe göstermesi zorunluluğunun düzenlenmesinin bir uzantısı olarak gerçekleşmiş⁷⁵ ve böylece Türk Hukukunda gerekçe göstermenin asıl kural olduğu sisteme geçilmiştir⁷⁶. Günümüzde 1982 Anayasası ile 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Yasası bakımından gerekçe göstermek yargılama makamları bakımından bir yükümlülük olarak karşımıza çıkmaktadır.

3. Gerekçenin Özellikleri

Mahkemeler tarafından verilen hükümlerin gerekçesi söz konusu hükmün isabetli olarak verilmesini sağlayacağı için hükmü verenin kendisini denetlemesine olanak sağlar. Gerekçe dayanağını oluşturduğu görüşü desteklerken karşı görüşü çürütür ve böylece karar verene yol gösterir. Hükmün taraflar ve kamuoyu tarafından kabul edilmesine olanak tanır⁷⁷. Yasa yolunun tanındığı sistemlerde denetimi kolaylaştırır. Keyfiliğin önünü keser⁷⁸. Bilimsel anlamda, tez-antitez-sentez üçlemesine olanak tanıdığı için, hukukun gelişmesine katkıda bulunur⁷⁹. Gerekçenin bu sayılan yararlarının yanında olumsuz taraflarının olduğunu da belirtmek gerekir. Özellikle çoğunlukla veya çok az oy farkla alınan kararlar bakımından verilen hükmün saygınlığının taraflar ve kamuoyu önünde tartışmalı hale gelebileceği ileri sürülmüştür. Ayrıca gerekçe yazma zorunluluğunun mahkemelerin iş yükünü

74 05.03.1973 Gün ve 1696 sayılı Yasa (RG 15.03.1973, No.144771).

75 1961 Anayasası m.135/3: "Bütün mahkemelerin her türlü kararları gerekçeli olarak yazılır.", B.Kuzu, Türk Anayasa Metinleri ve İlgili Mevzuat, İstanbul 1988, 352.

76 Kunter/Yenisey/Nuhoğlu, Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, k.no.3.12

77 "Cezayı takdiri azaltıcı nedenler hakimın takdirine bırakılmakla beraber, gerekçenin makul ve makbul olması, vicdanları rahatsız etmeyecek hak ve nesafet kurallarına uygun olması gerekir", Y3CD, 11.04.2007-2365/3251, YKD, XXXIII, 6 (Haziran 2007), 1187.

78 "Hakim takdir hakkını kullanırken, yasal gerekçesini göstermek suretiyle tarafları tatmin etmek, denetime olanak sağlamak, hak, nesafet ve adalet kurallarını gözetmek zorundadır. Bu nedenle gerekçe gösterilmesi gerekmektedir. Böylece keyfiliğin önlenmesi amaçlanmıştır", YCGK, 19.06.1995-1-191/219, Yaşar, İçtihatlı Türk Ceza Kanunu, 65.

79 Kunter/Yenisey/Nuhoğlu, Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, k.no.3.12.

artıracağı için yargılamanın uzamasına neden olacağı belirtilmiştir. Öte yandan tüm bu sakıncalı hallerin dışında verilen her kararın gerekçeye bağlanması mecburiyeti özellikle gerekçe bulmanın güç olduğu durumlarda karar mekanizmasını bu çeşit hükümleri vermekten alıkoyabilecektir⁸⁰.

Askeri Yargıtay Daireler Kurulu verdiği bir kararında şöyle demektedir: “Sübut delili kabul edilen kısmî ikrara, sorgu ve savunma ile delillerin değerlendirilmesi bölümünde yer verilmekle birlikte, *tüm dosya kapsamı* şeklindeki soyut nitelikte yazılı delillerin ne olduğu, değerlendirme bölümünde de açıklanıp tartışılmadığı gibi, ismi yazılı üç tanığın görevlerinin ne olduğu, olayla ilgili hangi bilgiye sahip oldukları ve kimin hangi beyanının hükme esas alındığı anlaşılamamaktadır. *Sanık mahkûm olursa, hükmün gerekçesinde mahkemece, suçun kanunî unsurları olarak sabit ve gerçekleşmiş sayılan vak’alar gösterilir. Eğer delil başka vak’alardan çıkarılmış ise, bunlar da hükümde gösterilir*, biçimindeki 353 sayılı Yasanın 173/1’inci maddesindeki emredici kural, hükmün gerekçesinde gösterilmesi gereken hususlara ilişkin olması nedeniyle, bu bağlamda ele alınmalıdır. Yoksa dosya içeriği incelendiğinde, askerî mahkemenin vardığı sonuca ulaşmak, bundan yoksun olan gerekçeyi yasal anlamda geçerli hâle getirmez”⁸¹.

4. Gerekçede Bulunması Gerekenler

Ceza Muhakemesi Yasası’nda hüküm (son karar) bakımından gerekçede bulunması gerekenler açıkça gösterilmiştir (CMK m.230).

Mahkemelerin verdiği hükmün gerekçesinin neleri içermesi gerektiği Ceza Muhakemesi Yasası’nda hüküm çeşitlerine göre ayrı ayrı ve açıkça belirlenmiştir.

a. Mahkûmiyet hükmü

Mahkûmiyet hükmünde yer alması gereken hususlar şunlardır (CMK m.230/1);

a) İddia ve savunmada ileri sürülen görüşler,

80 Kunter/Yenisey/Nuhoğlu, Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, k.no.3.12; Centel/Zafer, Ceza Muhakemesi Hukuku, 646.

81 As.YDKK, 13.04.2006-85/86, As.YD, 20 (2007), 436.

b) Delillerin tartışılması ve değerlendirilmesi, hükme esas alınan ve reddedilen delillerin belirtilmesi; bu kapsamda dosya içerisinde bulunan ve hukuka aykırı yöntemlerle elde edilen delillerin ayrıca ve açıkça gösterilmesi,

c) Ulaşılan kanaat, sanığın suç oluşturduğu sabit görülen fiili ve bunun nitelendirilmesi; bu hususta ileri sürülen istemleri de dikkate alarak, Türk Ceza Yasası m. 61 ve m.62'de belirlenen sıra ve esaslara göre cezanın belirlenmesi; yine aynı Yasa'nın 53 ve devamı maddelerine göre, cezaya mahkûmiyet yerine veya cezanın yanı sıra uygulanacak güvenlik tedbirinin belirlenmesi,

d) Cezanın ertelenmesine, hapis cezasının adli para cezasına veya tedbirlerden birine çevrilmesine veya ek güvenlik tedbirlerinin uygulanmasına veya bu hususlara ilişkin istemlerin kabul veya reddine ait dayanaklar.

b. Beraat hükmü

Beraat hükmünün gerekçesinde CMK m.223/2'de belirtilen hallerden hangisine dayanıldığıının gösterilmesi gerekir. Bu hususlar şunlardır (CMK m.230/2);

- a) Yüklenen fiilin Yasa'da suç olarak tanımlanmamış olması,
 - b) Yüklenen suçun sanık tarafından işlenmediğinin sabit olması,
 - c) Yüklenen suç açısından failin kast veya taksirinin bulunmaması,
 - d) Yüklenen suçun sanık tarafından işlenmesine rağmen, olayda bir hukuka uygunluk nedeninin bulunması,
 - e) Yüklenen suçun sanık tarafından işlendiğinin sabit olmaması,
- durumlarından birine dayanılması ve hükmün bu hallere göre şekillenmesi gerekmektedir.

c. Ceza verilmesine yer olmadığı kararı

Ceza verilmesine yer olmadığına dair kararın gerekçesinde CMK m.223/3-4'de belirtilen hallerden hangisine dayanıldığıının gösterilmesi gerekir. Bu kararda yer alması gereken hususlar şunlardır (CMK m.230/3);

- a) Yüklenen suçla bağlantılı olarak sanık bakımından yaş küçüklüğü, akıl hastalığı veya sağır ve dilsizlik hali ya da geçici nedenlerin bulunması,

b) Sanığın yüklenen suçu hukuka aykırı fakat bağlayıcı emrin yerine getirilmesi suretiyle veya zorunluluk hali ya da cebir veya tehdit etkisiyle işlenmesi,

c) Sanık tarafından meşru savunmada sınırın heyecan, korku ve telaş nedeniyle aşılmış olması,

d) Sanığın kusurluluğu ortadan kaldıran hataya düşmesi,

hallerinde kusurun bulunmaması dolayısıyla verilecektir. Ayrıca; işlenen fiilin suç olma özelliğini devam ettirmesine rağmen;

e) Etkin pişmanlık,

f) Kişisel cezasızlık sebebinin varlığı,

g) Karşılıklı hakaret,

h) İşlenen fiilin haksızlık içeriğinin azlığı durumlarında da ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilip gerekçelendirilmelidir.

d. Diğer kararlar

Mahkûmiyet, beraat veya ceza verilmesine yer olmadığına dair kararın dışında başka bir karar veya hükmün verilmesi söz konusu olur ise bu takdirde de gerekçenin belirtilmesi zorunludur (CMK m.230/4).

Benzer biçimde 353 sayılı Askeri Mahkemeler Kuruluşu ve Yargılama Usulü Hakkında Yasa'nın 173.maddesinde de "hükmün gerekçesinde gösterilmesi gereken hususlar" başlığı altında sanık hakkında; 1)mahkûmiyet hükmü verilmesi durumunda bu hükmün gerekçesinde, suçun yasal unsurları olarak kesin ve gerçekleşmiş sayılan olayların, mahkûmiyetin dayanağı olan ceza yasası maddelerinin, delillerin dayandığı vakaların, cezanın belirlenmesine askeri mahkemeyi sevk eden nedenlerin, cezayı hafifleten hallerin varlığı durumunda bunların kabul veya reddedilmesi nedenlerinin gösterilmesi vurgulanmıştır. 2)Beraat hükmü verilmesi durumunda bu hükmün gerekçesinde kararın, a)suçun sanık tarafından işlendiğinin sabit olmamasından mı, b)sabit ve gerçekleşmiş sayılan fiilin varlığına rağmen bu fiilin yasada herhangi bir mahkûmiyeti gerektirmemesinden mi kaynaklandığı belirtilmelidir.

Kararlılık ve uyum gösteren Yargıtay ve Askeri Yargıtay kararlarında, hükme dayanak olarak gösterilen gerekçenin somut olaya ilişkin dosyadaki bilgi-belgelerin yerinde değerlendirildiğini gösterir biçimde, yeterli, geçerli,

yasal, uyumsuzluğun taraflarını doyurucu ve denetimde kolaylık sağlar özelliğinde bulunması gerektiği vurgulanmaktadır⁸².

5. Gerekçenin Denetlenmesi

Hüküm kurulurken gösterilen gerekçenin yasaya uygun olup olmadığı, yerindeliği, hakimın takdir hakkını kullanışı Yargıtay tarafından denetime tabi tutulmaktadır⁸³. Gerekçenin denetimi özellikle alt-üst sınırlar arasında takdir yetkisini kullanarak cezayı tespit edecek hakim bakımından önem taşımaktadır. Hakim kullandığı takdir yetkisinin dayanaklarını hükümde

82 “Dava konusu olayda, hükmün gerekçesinde, sanığın sorgu ve savunmasının, lehe ve aleyhe beyanda bulunan tanıkların ifadelerinin ve yazılı delillerin özetlendiği, maddî olayın kabul biçiminin açıklandığı, sanığın savunmasının nen kabul edilmediğinin tartışıldığı ve uygulama maddesi ile ceza miktarını tayinde esas alınan nedenlerin belirtildiği, gerekçenin bu hâli ile yasanın aradığı anlamda yeterli ve dosya içeriği ile uyumlu olduğunun kabulü gerekir”, AsYDKK, 15.06.2006-143/137, As.YD, 20 (2007), 369. “Mahkeme kararlarının sanıkları, mağdurları, C.Savcısını ve herkesi inandıracak ve Yargıtay denetimine olanak verecek biçimde olması, Yargıtay’ın gerekçelerde disiplin işlemini yerine getirmesi için, kararın dayandığı tüm verilerin, bu veriler konusunda mahkemenin ulaştığı sonuçların, iddia, savunma ve tanık anlatımlarına ilişkin değerlendirmelerin açık olarak gerekçeye yansıtılması suçun yasal öğeleri ve kabul edilen olayların gösterilmesi gerekirken, bu ilkelere uyulmadan yetersiz gerekçeyle hüküm kurulması bozmayı gerektirir”, Y4CD, 24.02.1999-12501/924, Yaşar, İçtihatlı Türk Ceza Kanunu, 65. “Bozma kararına uyulmaması ve direnilmek suretiyle aynı hükmün kurulması hâlinde de, ilk hükmün gerekçesine ek olarak, bozma kararına uyulmaması sebeplerinin de, ayrıca gösterilmesi gerektiğinden, bozulan hükümlere kısmen uymanın kısmen direnmenin, hatta bozma sebeplerinin bir kısmına dahi direnmenin, olanaklı olduğunu gözden uzak tutan askerî mahkemenin, “Birinci eylemin vasfına yönelik uyumsuzluğun giderilmesi maksadıyla kararda direnilmiştir” şeklindeki gerekçesi, direnme gerekçesi olarak nitelendirilmeyeceğinden, direnilmek suretiyle kurulan bu hüküm de gerekçesizlik yönünden bozulmuştur”, As.YDKK, 16.3.2006-62/63, As.YD, 20 (2007), 554.

83 B.Öztürk/M.R.Erdem, Öztürk Uygulamalı Ceza Hukuku ve Emniyet Tedbirleri Hukuku, Ankara 2005, 319; H.H.Jescheck, Almanya Federal Cumhuriyeti Ceza Hukukuna Giriş, Türk Ceza Hukukuna ilişkin açıklamalar: K.İçel/K.Bayraktar, (çev.F.Yenisey), İstanbul 1989, 58. “Takdir hakkının kullanılmasında, yanılığa düşülüp düşülmediği, cezanın kişiselleştirilmesinde hatalı davranılıp davranılmadığı, gösterilen gerekçenin yasal, yeterli ve oluşa uygun bulunup bulunmadığı hususlarının denetimi de...Yargıtaya aittir. Böylece ülkede hukuk uygulamasında birlik ve istikrarın sağlanması, takdirde yanılığa düşülüp düşülmediği, kararlarda hak, nesafet ve adalet kurallarının isabetle uygulanıp uygulanmadığı denetlenecektir... Öyleyse takdirde yanılığın bulunup bulunmadığı Yargıtay denetimine tabidir” (YCGK, 19.06.1995-1-191/219); “Yetkinin doğru kullanılmasının güvencesi yüksek mahkemenin kontrolüdür. O halde bu denetime bağlı bir yetkidir” (YCGK, 17.03.1986-446/127), Yaşar, İçtihatlı Türk Ceza Kanunu, 65-66, 67.

göstermek zorundadır⁸⁴. Hakim cezayı alt sınırdan belirlese bile hükmünde bu durumun gerekçesini göstermek zorundadır⁸⁵. Yasaların belirlediği kural- lar çerçevesinde takdir hakkını kullanarak cezayı belirleyecek olan hakim in verdiği hükümlerin gerekçesi hak ve adalet duygularını incitmemeli, keyfi- likten uzak olmalıdır⁸⁶.

Ceza Muhakemesi Yasası'nda hukuka kesin aykırılık halleri düzenlen- miştir (CMK m.289). Buna göre, temyiz dilekçesi veya beyanında gösteril- miş olmasa da hükmün CMK m.230 uyarınca gerekçeyi içermemesi halinde hukuka kesin aykırılık var sayılacak ve hüküm bozulacaktır (CMK m.289/1- g)⁸⁷. Öte yandan Yargıtay kararlarında gerekçede çelişkiye düşülmesi de

84 Z.Hafizoğulları, "Cezanın Tayin Edilmesi", Ceza Hukuku El Kitabı, İstanbul 1989, 482; A.Önder, Ceza Hukuku Genel Hükümler, II-III, İstanbul 1992, 632; İ.H.Ayık, "Cezanın Tatbik ve Tertibi", AD, 41, 9 (Eylül 1950), 1190-1191; M.Emin Artuk/A.Gökçen/A.C.Yenidünya, Ceza Hukuku Genel Hükümler II, (Yaptırım Hukuku), Ankara 2003, 193; D.Soyaslan, Ceza Hukuku, Genel Hükümler, Ankara 2005.521. Aksi görüş için bak.F.Erem, "Türk Ceza Kanununun 29 uncu Maddesi", AD, 37, 11 (Kasım 1946), 1164-1165. "TCY.nın 29/son maddesinde, hakim in iki sınır arasında ceza tayin ederken (alt sınırdan belirlense dahi) mutlaka gerekçe göstermesi gerektiği düzenlenmiş ve sınırlı olmayacak bir biçimde hangi hususların gerekçe olarak gösterilebileceği örnek- seme metodu ile belirtilmiştir", YCGK, 16.10.1996-4-75/85, Yaşar, İçtihatlı Türk Ceza Kanunu, 63-64.

85 "Cezanın asgari haddten tayini halinde dahi takdirin sebepleri kararda mutlaka gösterilir hükmü yasada yer almaktadır. Maddi olayda sanık hakkında TCK.nu 493/2 maddesi uya- rınca alt sınırdan ceza tayin edilirken, yukarıda belirtilen biçimde gerekçe gösterilmediği ve anılan yasaların buyurucu kurallarına aykırı davranıldığı görülmüştür... Açıklanan ne- denlerle özel dairenin onama kararının kaldırılarak Yerel Mahkeme hükmünün bozulma- sına, oybirliği ile karar verildi", YCGK, 10.06.1997-115/150, Yaşar, İçtihatlı Türk Ceza Kanunu, 63.

86 K.İçel/F.Sokullu-Akıncı/İ.Özgenç/A.Sözür/F.S.Mahmutoğlu/Y.Ünver, İçel Yaptırım Teorisi, 3. Kitap, İstanbul 2000, 152; N.Centel/H.Zafer/Ö.Çakmut, Türk Ceza Hukukuna Giriş, İstanbul 2006, 573; E.Şen, Yeni Türk Ceza Kanunu Yorumu, I (m.1-140), İstan- bul 2006, 198. Hakimler karar verirken bağımsızdır, ancak bağımsızlık keyfi hareket et- me özgürlüğü değildir. Toplumun çıkarına olarak sadece hukukla bağlı olmaları, adil hü- küm verme özgürlüğüne sahip olmalarıdır. Hakim in bağımsızlığının içeriği konusunda ayrıntılı bilgi için bak.N.Centel, Ceza Muhakemesi Hukukunda Hakim in Tarafsızlığı, İst- anbul 1996, 12-13.

87 "Dosya içeriği incelendiğinde, askerî mahkemenin vardığı sonuca ulaşmak, bundan yoksun olan gerekçeyi, yasal anlamda geçerli hâle getirmeyeceğinden, "Hükmün gerek- çeden yoksun olması", 353 sayılı Yasanın 207/3-G maddesine göre, mutlak bozma ne- denleri arasında olup, anılan hüküm anılan yasanın 173/1'inci maddesi ile birlikte değer- lendirilip hüküm kurulması gerekir", AsYDKK, 13.04.2006-85/89, As.YD, 20 (2007), 435.

gerekçesizlik sayılmakta bu bakımdan ilk derece mahkemelerinin kararları bozulmaktadır⁸⁸.

IV. HÜKMÜN GEREKÇELİ OLMASININ ADİL YARGILANMA HAKKI BAKIMINDAN ÖNEMİ

1. Adil Yargılanma Hakkı

Adil yargılanma hakkı, adil bir hükme varılabilmesi için, kişinin davasını savunması adına etkili ve uygun olanaklar tanınarak yargılanması, bu durumu yaratacak koşulların oluşturulmasıdır⁸⁹,⁹⁰. Kısaca “yargılama sürecinin adalete uygun olması”dır⁹¹. Kişilerin sahip olduğu bu hak, devletlere söz konusu hakkı gerçekleştirme zorunluluğu yüklemektedir. Öte yandan hukukun üstünlüğünün ve hukuk kurallarının ülkede egemen kılınmasının ve son noktada insan haklarını korumanın asıl koşuludur⁹². Adil yargılanma hakkı kapsamında Mahkeme, yargılamaya ilişkin işlemleri bir bütün olarak göz önünde tutar ve yargılamanın baştan sona hakkaniyete uygun olarak yapılıp yapılmadığını denetler⁹³.

İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi (İHAS) m.6/1’e göre; “Herkes, gerek medenî hak ve yükümlülükleriyle ilgili nizalar, gerek cezaî alanda kendisine yöneltilen suçlamalar konusunda karar verecek olan, yasayla kurulmuş bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından davasının makul bir süre içinde,

88 “İncelenen dosyada ...hem yeterli kanıt bulunmadığı, hem de suçun öğelerinin oluşmadığı biçimindeki çelişkili gerekçeyle beraat kararı verilmesi, bozmayı gerektirir”, Y4CD, 08.05.2006-14376/10496, Öztürk/Erdem, Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, 740, dn.14.

89 İnceoğlu, İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi Kararlarında Adil Yargılanma Hakkı, 7–8.

90 Farklı tanımlar için bak.V.S.Evik, “Ceza ve Ceza Yargılaması Hukuku Bağlamında Adil Yargılanma Hakkı”, in:Adil Yargılanma Hakkı ve Ceza Hukuku, Prof. Dr. Nurullah Kunter’e Armağan, Karşılaştırmalı Güncel Ceza Hukuku Serisi, (proje yön.Kayıhan İçel/yay.haz.Yener Ünver), Ankara 2004, 285-286; Y.Ünver, “Ceza Hukukunda Objektif Sorumluluk”, in:Ceza Hukuku Günleri, 70.Yılında Türk Ceza Kanunu –Genel Hükümler- (26-27 Mart 1997-İstanbul), İstanbul 1998, 119.

91 R.Türmen, “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nde Adil Yargılama Hakkı”, İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi ve Adil Yargı, Sempozyum, TBB, Ankara 2004, 39.

92 S.Reisoğlu, Uluslar arası Boyutlarıyla İnsan Hakları, İstanbul 2001, 103.

93 İnceoğlu, İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi Kararlarında Adil Yargılanma Hakkı, 210.

hakkaniyete uygun ve açık olarak görülmesini istemek hakkına sahiptir. Hüküm açık oturumda verilir; ancak, demokratik bir toplumda genel ahlak, kamu düzeni ve ulusal güvenlik yararına, küçüklerin korunması veya davaya taraf olanların özel hayatlarının gizliliği gerektirdiğinde veya davanın açık oturumda görülmesinin adaletin selametine zarar verebileceği bazı özel durumlarda, mahkemenin zorunlu göreceği ölçüde, duruşmalar dava süresince tamamen veya kısmen basına ve dinleyicilere kapalı olarak sürdürülebilir”. İç hukukumuzda da 1982 Anayasası m.36/1’de herkesin adil yargılanma hakkına sahip olduğu açıkça düzenlenmiştir.

İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi m.6/3’de yer alan hakların⁹⁴, aynı maddenin birinci fıkrasında geçen “adil” kavramının asgari içeriğini oluşturduğu İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi ve Komisyonu’nun kararlarında vurgulanmıştır. Dolayısıyla gerçek anlamda adil yargılanma için sadece Sözleşme’nin 6.maddesinin üçüncü fıkrasında yer alan esasların yerine getirilmesi yetmeyecek, “adil” olma teriminin içeriğinin tam anlamıyla doldurulması için daha fazlasının yapılması zorunlu olacaktır. Bu nedenle Sözleşme Organları “adil” kavramını tanımlamaktan kaçınmakta ve somut olayın özelliğine göre anlamı ortaya koymayı tercih etmektedirler⁹⁵. Özellikle Mahkeme, sürekli olarak ortaya koyduğu içtihatlarla söz konusu hakkın kapsamını geliştirmiştir⁹⁶.

94 İHAS m.6/3’de yer alan hakları şu şekilde sıralayabiliriz: a)İsnadın türü ve nedeni hakkında, anladığı bir dilde, geciktirilmeksizin ve tam bir şekilde bilgi edinme hakkı, b)bizzat veya müdafî eliyle müdafaa hakkı, müdafaaı hazırlamak için yeterli zaman ve olanağa sahip olma hakkı, c)iddia tanıklarının sorguya çekmek ve müdafaa tanıklarının dinlenmesinin sağlanmasını istemek hakkı, d)bir tercümanın yardımından ücretsiz yararlanma hakkı. Bak. Schroeder, “Ceza Muhakemesinde “Fair Trial” İlkesi”, in:Schroeder/Yenisey/Peukert, Ceza Muhakemesi Hukukunda Fair Trial, İstanbul 1999, 52 vd.

95 H.B.Gemalmaz, “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarında Çapraz Sorgu”, in:Adil Yargılanma Hakkı ve Ceza Hukuku, Prof.Dr.Nurullah Kunter’e Armağan, Karşılaştırmalı Güncel Ceza Hukuku Serisi, (proje yön.Kayihan İçel/yay.haz.Yener Ünver), Ankara 2004, 395; F.Gölcüklü/A.Ş.Gözübüyük, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Uygulaması, Ankara 1994, 234; A.Peters (çev.M.Koca), “Adil Yargılanma (m.6.f.1 ve 2)”, in:Adil Yargılanma Hakkı ve Ceza Hukuku, Prof.Dr.Nurullah Kunter’e Armağan, Karşılaştırmalı Güncel Ceza Hukuku Serisi, (proje yön.Kayihan İçel/yay.haz.Yener Ünver), Ankara 2004, 121.

96 K.Ambos, “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Yargılama Hakları -Silahların Eşitliği, Çelişmeli Önsoruşturma ve AIHS m.6-”, (çev.Y.Ünver), in:Adil Yargılanma Hakkı ve

İnsan Hakları Evrensel Bildirisi ile tanınmış, çekirdek hücre niteliğinde olan, ancak geliştirilmeye açık bulunan “adil yargılanma hakkı”, tarihsel süreçte uluslar arası alanda insan hakları standardının meydana getirilmesini sağlamış ve uluslar arası kabul gören bu ilkeler ulusal hukuk sistemlerini de etkisi altına almıştır⁹⁷.

Adil yargılanma hakkı, yargılama güvencesinin özünü meydana getirmektedir. Bu hak, yargılama süresince tarafların, eşit koşullarda, içinde buldukları konumları savunabileceklerine hizmet eden güvenceleri kapsamaktadır. Söz konusu güvenceler ilgilinin içinde bulunduğu durumda kendisini etkin bir biçimde savunabilmesine zemin hazırlar⁹⁸.

2. Gerekçenin Adil Yargılanma Hakkı Bakımından Önemi

Mahkemelerin karar ve hükümlerinin gerekçeli olması yükümlülüğü, İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi madde 6’da açıkça yer almamıştır⁹⁹. Ancak Mahkeme tarafından, demokrasinin işleyişi bakımından temel öneme sahip bulunan bu madde geniş biçimde yorumlanmaktadır. Kararların gerekçeli olması özellikle dava taraflarının ileri sürdükleri görüşler hakkında bilgi sahibi olmaları ve bu bağlamda karşı savunmalarını hazırlayabilmeleri ve gerçekleşmesi istenen silahların eşitliği ilkesi ile bağlantılı olarak ele alınmaktadır¹⁰⁰. Hakkında yasa yoluna başvurulması mümkün her çeşit hükmün gerekçeli olması adil yargılanma bakımından zorunlu görülmektedir¹⁰¹.

Ceza Hukuku, Prof.Dr.Nurullah Kunter’e Armağan, Karşılaştırmalı Güncel Ceza Hukuku Serisi, (proje yön.Kayhan İçel/yay.haz.Yener Ünver), Ankara 2004, 67.

97 S.Özyavuz, “Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi’nde Adil Yargılanma Hakkı: Sanık Haklarına Genel Bir Bakış”, in:Adil Yargılanma Hakkı ve Ceza Hukuku, Prof.Dr.Nurullah Kunter’e Armağan, Karşılaştırmalı Güncel Ceza Hukuku Serisi, (proje yön.Kayhan İçel/yay.haz.Yener Ünver), Ankara 2004, 428.

98 C.Grabenwarter, (çev.O.Can), “Yargılama Güvenceleri- Adil Yargılama Hakkı (İHAS M.6)”, in:Adil Yargılanma Hakkı ve Ceza Hukuku, Prof.Dr.Nurullah Kunter’e Armağan, Karşılaştırmalı Güncel Ceza Hukuku Serisi, (proje yön.Kayhan İçel/yay.haz.Yener Ünver), Ankara 2004, 214.

99 S.İnceoğlu, İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi Kararlarında Adil Yargılanma Hakkı, İstanbul 2002, 309.

100 C.Grabenwarter, (çev.O.Can), Yargılama Güvenceleri- Adil Yargılama Hakkı (İHAS M.6), 215.

101 F-C.Schroeder, “Ceza Muhakemesinde ‘Fair Trial’ İlkesi”, in:Schroeder/Yenisey, Dürüst Yargılanma Hakkı (Fair Trial), İstanbul 1997, 52; Schroeder, “Ceza Muhakemesinde

Örneğin, *Delcourt/Belçika (1970)* davasında Mahkeme, “Sözleşme anlamında demokratik bir toplumda, yargının iyi işlemesi öyle önemli bir yer işgal eder ki, 6/1.maddenin dar yorumu bu hükmün amaç ve konusuna uygun düşmez” diyerek durumu tespit etmiştir¹⁰². Gerçekten de adil yargılanma hakkı bakımından maddeyi geniş yorumlayan Mahkeme’nin, verilen hükümlerin gerekçeli olması gereğini de bu görüş çerçevesinde benimsediği¹⁰³; özellikle yasa yollarının var olduğu sistemlerde hükümlerin gerekçesiz olmasının yasa yolunu hayali bir olanak haline getireceği ifade edilmektedir¹⁰⁴. Mahkeme sanığın ancak bu şekilde kendisine tanınmış olan temyiz etme-yasa yoluna başvurma hakkını etkin bir biçimde kullanabileceğini belirtmektedir¹⁰⁵.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi 1998 yılında gerekçe gösterilmemesi konusuna ilişkin olarak verdiği bir kararında, Sözleşme’nin 6/1.maddesinin yargı organlarına kararları için gerekçe göstermeleri yükümlülüğü getirdiğini belirtmiş, ancak bunun her iddiaya ayrıntılı yanıt verilmesi gerektiği biçiminde anlaşılamayacağını ifade etmiştir. Öte yandan aynı kararda gerekçe gösterme görevinin hangi genişlikte uygulanacağını, kararın niteliğine göre değişebileceği ve bunun davanın özel koşulları ışığında belirlenmesi gerektiği vurgulanmıştır¹⁰⁶. Ancak taraflar için doyurucu olmayan bir-iki cümlelik gerekçeler gerekçe değildir¹⁰⁷. Öte yandan Mahkeme’ye göre davanın sonucunu temelden etkileyecek bir iddianın varlığı durumunda, verilecek hüküm-

“Fair Trial” İlkesi”, in:Schroeder/Yenisey/Peukert, Ceza Muhakemesi Hukukunda Fair Trial, İstanbul 1999, 114.

102 E.Ergül, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Uygulaması, Ankara 2004, 181.

103 H.M.Ladewig, (çev.Ö.Y.Çakmut), “Adil Yargılanma Hakkı-I”, in:Adil Yargılanma Hakkı ve Ceza Hukuku, Prof.Dr.Nurullah Kunter’e Armağan, Karşılaştırmalı Güncel Ceza Hukuku Serisi, (proje yön.Kayhan İçel/yay.haz.Yener Ünver), Ankara 2004, 259-260.

104 İnceoğlu, İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi Kararlarında Adil Yargılanma Hakkı, 309; S.Batum/F.Yenisey/C.Erkut/S.İnceoğlu, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Adil Yargılanma İlkesi Işığında Hukuk Devleti ve Yargı Reformu, Anayasa Hukuku, İdare Hukuku ve Ceza Hukuku Açısından, İstanbul 2003, 94.

105 İnceoğlu, İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi Kararlarında Adil Yargılanma Hakkı, 309.

106 Higgins ve diğerleri/Fransa (1998), bak.Ergül, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Uygulaması, 194.

107 Van De Hurk/Hollanda (1994), İnceoğlu, İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi Kararlarında Adil Yargılanma Hakkı, 310.

de bu husus üzerinde titizlikle durmaya ve gerekçelendirmeye özen gösterilmelidir¹⁰⁸.

Mahkeme'nin yanında Komisyon da hükmün gerekçeli olması ilkesinin ceza hukukunda öncelikle uygulanması gereğine işaret etmiştir. Nitekim Komisyon'a göre kişi mahkûm olmuş ise ve hakkında verilen kararı temyiz edebilme olanağı bulunuyorsa, ilk derece mahkemesinin verdiği hükmü ayrıntılı gerekçelendirmesi bir zorunluluktur. Çünkü ancak bu yolla temyiz aşamasında kişinin hakları, verilen bu karardan yola çıkılarak gerçek anlamda güvence altına alınacaktır¹⁰⁹. Yine Komisyon, gerekçeli hükmün ilgiliye tebliğ edilmemesinden dolayı gerekçe gösterilmeden yapılan yasa yolu başvurusunun bu durum nedeniyle reddi halinde sanığın savunma hakkının, gerçek ve etkili bir savunmadan yoksun bırakıldığı için zedelendiğini ve adil yargılanma hakkının ihlâl edildiğini ifade etmiştir¹¹⁰.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ayrıntılı gerekçe gösterilmemesini somut olayın özelliğine göre adil yargılanma hakkının ihlâli niteliğinde görmektedir. H. v./Belçika davasında Mahkeme gerekçenin ayrıntılı biçimde gösterilmemesini usuli güvencelerin parçası olarak ele almış ve kullanılan kavramların belirsizliğinin başvuruçunun talebinin keyfi biçimde değerlendirilebileceği endişesini yaratacağını vurgulayarak böyle durumlarda yeterli gerekçenin ortaya konulmasının çok daha önemli ve gerekli olacağı ifade edilmiştir¹¹¹.

Benzer şekilde Mahkeme Georgiadis v./Yunanistan davasında, başvuruçunun haksız yere tutuklanmasına ilişkin olarak tazminat verilmemesi kararının, ülke iç hukukunda son karar olan beraat hükmü ile birlikte verilmesini ve kararın ilgilinin "büyük ihmali" nedenine dayandırılmış olmasını, "büyük

108 Hiro Balani/İspanya (1994), bak.Ergül, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Uygulaması, 194; F.Yenisey/S.Altunç/A.Öztezel, "Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarının Özetleri", in:Ceza Hukukunun Güncel Kaynakları-B, Hakimlerin Yaratığı Hukuk, (S.Dönmezer/F.Yenisey), İstanbul 2004, 97-98.

109 X v. /Federal Almanya (1963), bak.İnceoğlu, İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi Kararlarında Adil Yargılanma Hakkı, 309.

110 Pierre-Andre Melin v./Fransa (1992), bak.İnceoğlu, İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi Kararlarında Adil Yargılanma Hakkı, 310.

111 H. v./Belçika (1987), bak.İnceoğlu, İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi Kararlarında Adil Yargılanma Hakkı, 314-315.

ihmal” kavramının açık olmayışı ve ulusal mahkemelerin ayrıntılı ve açıklayıcı gerekçeler göstermesi gerektiğini belirterek adil yargılanma hakkına aykırı bulmuştur¹¹².

Öte yandan Komisyon kararlarında, üst yargılama aşamalarında verilen hükümlerin gerekçelerinin ayrıntılı olmasının, Sözleşme tarafından temyiz hakkının güvence altına alınmış bir hak olmamasından bahisle, gerekli olmadığını belirtmiştir. Komisyon’un görüşüne göre, ulusal hukuk, mahkeme kararlarının temyiz edilmesine olanak tanıyorsa üst mahkemenin sadece konuya ilişkin maddelere yollama yapması yeterli olacaktır¹¹³.

Ayrıca Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, ulusal mahkemelerin verdiği hükümlerin gerekçelerinin yasaya dayanması yani yasal olarak geçerli olmaları gerektiğini vurgulamıştır. Nitekim Mahkeme önüne gelen bir davada, Belçika Baro Konseyi yeni avukatlar listesine kaydolmak isteyen ancak bu talebi kariyer yapmış olması ve avukat sayısının çok olması gerekçeleriyle reddedilen başvurusunun başvurusunu, Konseyin belirttiği gerekçelerin yasa kuralına dayanmadığı esastan hareketle adil yargılanma hakkına aykırı bulmuştur. Mahkeme ele aldığı bu davada, Belçika Devleti’nin konuyu düzenleyen yasa maddelerinde avukat olarak ilgililerin Baro Konseyi’ne kaydolması için AB veya Belçika vatandaşı olmak, hukuk diplomasına sahip bulunmak ve mesleği yapmaya uygun olmak koşulları dışında başka bir koşul aranmadığını, oysa talebin reddinde, belirtilen bu gerekçelere dayanılmadığını dolayısıyla kararın gerekçesinin yasaya uygun olmadığını ve bu durumun adil yargılanma hakkını ihlal ettiğini belirtmiştir¹¹⁴.

112 Georgiadis v./Yunanistan (1997), bak.İnceoğlu, İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi Kararlarında Adil Yargılanma Hakkı, 314; Batum/Yenisey/Erkut/İnceoğlu, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Adil Yargılanma İlkesi Işığında Hukuk Devleti ve Yargı Reformu, Anayasa Hukuku, İdare Hukuku ve Ceza Hukuku Açısından, 94-95.

113 X v./Almanya (1981), bak.İnceoğlu, İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi Kararlarında Adil Yargılanma Hakkı, 315.

114 De Moor v./Belçika (1994), bak.İnceoğlu, İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi Kararlarında Adil Yargılanma Hakkı, 316.

V. SONUÇ

Yargılama makamı duruşma evresini tamamladıktan sonra önündeki uyuşmazlığı çözüme kavuşturmak amacıyla bir hüküm kurmak zorundadır. Mahkemenin ulaştığı bu sonuç, yani kurulan hüküm gerekçeli olmak zorundadır. 765 Sayılı Türk Ceza Yasası'nın 29.maddesinde düzenlenmiş bulunan gerekçe zorunluluğuna ilişkin ibareye 5237 sayılı Türk Ceza Yasası'nda yer verilmemiştir. Ancak bu durum mahkemelerin verecekleri kararları gerekçelendirme yükümlülüğünün artık bulunmadığı anlamına gelmemektedir. Çünkü konuya ilişkin temel düzenleme 1982 Anayasası m.141'de yer almaktadır. 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Yasası m.34'de de bu husus vurgulanmış ve ayrıca hükmün özelliğine ilişkin maddelerde de konuyu düzenleyen ayrıntılara yer verilmiştir.

Öte yandan mahkemelerin karar ve hükümlerinin gerekçeli olması yükümlülüğü, İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi madde 6'da açıkça yer almasa da İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi, demokrasinin işleyişi bakımından temel öneme sahip bulunan bu maddeyi adil yargılanma hakkı çerçevesinde geniş biçimde yorumlamakta ve kararlarında verilen hükümlerin gerekçeli olması gerektiğini belirtmektedir. Özellikle Mahkeme tarafından yasa yollarının var olduğu sistemlerde hükümlerin gerekçeli olması ilkesinin, adil yargılanma hakkının önemli unsurlarından olduğu ve bu nedenle gerekçesizliğin yasa yolunu hayali bir olanak haline getireceği açıklanmıştır. Mahkeme, sanığın ancak bu şekilde kendisine tanınmış olan temyiz etme-yasa yoluna başvurma hakkını etkin bir biçimde kullanabileceğini belirtmektedir¹¹⁵.

Hâkim hüküm kurarken cezayı alt sınırdan belirlese bile bu durumun gerekçesini göstermelidir. Bu faaliyeti sırasında hakim kullandığı takdir yetkisinin dayanaklarını da hükümde açıkça göstermek zorundadır. Öte yandan hâkimin verdiği hükümlerin gerekçesi hak ve adalet duygularını incitmemeli, keyfilikten uzak olmalıdır. Belirttiğimiz özellikleri taşıyan gerekçe, hükmün taraflar ve kamuoyu tarafından kabul edilmesine olanak tanıyacaktır.

115 İnceoğlu, İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi Kararlarında Adil Yargılanma Hakkı, 309.